

EROP OF ERONDER!

Het volgende maandblad dat u na dit nummer in de bus zult krijgen - en dat zal september zijn - zal naar alle waarschijnlijkheid de oproep aan de deelnemers van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde bevatten om naar een algemene deelnemersvergadering te tijgen. Exakte datum is op dit moment niet te geven, noch de juiste plaats van samenkomst, maar toch mag er wel even op vooruit gelopen worden. Want die deelnemersvergadering gaat een heel belangrijke worden...

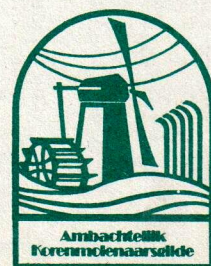
Op de laatste algemene bestuursvergadering in Maarsbergen hebben de bestuursleden zich gebogen over de begroting voor het komend jaar. Die voor het lopende jaar is sluitend geworden dankzij een extra douceurtje van het ministerie van ekon. zaken. Op een dergelijke bijdrage kunnen we het volgend jaar beslist niet meer rekenen en het zit er dik in

dat wij in 1983 echt de buikriem zullen moeten aanhalen.

Waar moeten we het geld vinden, dat nodig is om de zaken draaiende te houden? Welke zijn de dingen die in het Amb. Korenmolenaarsgilde absoluut de voorrang moeten hebben willen we het beoogde doel ook bereiken: herleving van het korenmolenaarsambacht en een goede exploitatie van meer korenmolens?

Deze en dergelijke vragen moeten uitputtend behandeld en definitief beantwoord worden op een vergadering tijdens welke ALLE DEELNEMERS aanwezig zijn, omdat het erop of eronder is. De ellende is nu eenmaal, dat we een organisatie hebben die geld kost, dat dat een organisatie is die nauwelijks anders geregeld kan worden, maar dat die organisatie gedragen moet worden

Vervolg op pag. 2.

Ambachtelijk
Korenmolenaarsgilde

Standaard molen Retie

Halverwege Turnhout en Mol in België is al weer een wapenfeit van de eerste orde in het Belgische molenwereldje geleverd. In Retie is de standerdmolen vrijwel vernieuwd en tegelijk ook maar herdoopt in 'De Heerser'. Retie heeft ooit zes windmolens gehad en één watermolen. De watermolen is er nog en nu ook weer in volle glorie één van de windmolens.

De molenaar van 'De Heerser', de nu 72-jarige Jef Jacobs, heeft zijn molen in 1934 in Arendonk gekocht en hem samen met één molenmaker en één timmerman vrijwel eigenhandig overgebracht naar Retie. Hijzelf schrijft daarover: "Met z'n drieën begonnen we hem uiteen te nemen op 13 augustus 1934 en de laatste week van november van dat jaar draaide en maalde hij op z'n nieuwe standplaats. Wij maakten toen dagen van 10 uren en dat zes per week; geen 38 uren zoals tegenwoordig...."

In de tijd van een half jaar is door mo-

lenmaker Adriaens uit Weert enorm veel aan de standerdmolen vernieuwd. Zo werden de standaard, de steunberen en de staart met de trap geheel gerenoveerd. De nieuwe roeden zijn door een smid in de omgeving van Retie gemaakt. Van de twee grote wielen op de hoofdas moest er één van nieuwe kammen worden voorzien.

De restauratie van de molen heeft een kleine vier miljoen franken gekost. De molen wordt gebruikt voor bakkersgemaal en voor een deel ook voor loongemaal ten behoeve van een veevoederbedrijf.

In de familie

Midzomertijd geeft uit de aard der zaak weinig beweging te zien in aanwas en afvloeï van familieleden in het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde. Weliswaar zijn er vanuit het sekretariaat wat formulieren uitgegaan, hetgeen betekent dat er binnen afzienbare tijd nieuwe aanmeldingen en ballotages in de bus zitten, maar concreet kunnen we geen nieuwkomers begroeten.

Het enige dat vermeldenswaard is is het vrij nare bericht dat Frans Limbeek, die almaar hoopt te hopen op een spoedige ballotage op de molen De Hoop in Wervershoof, zodat hij zich gezelschap-molenaar kan noemen, voorlopig dat dokument niet in handen zal kunnen krijgen. Als gevolg van een motorongeluk zal hij de komende maanden thuis moeten doorbrengen met een akelige beenbreuk.

Inmiddels zoekt Adrie Peereboom naarstig naar een tijdelijke vervanger voor Frans. Toen dit nummer naar de drukker ging meende hij een goede stand-in te hebben gevonden door bemiddeling van molenaar Jochijms in Groesbeek.

(Wie bevriend is met Frans Limbeek en hem een kaartje wil sturen; het adres is St. Jansstraat in Keyenburg bij Zutphen).

door een zeer klein aantal molenaars.

Als niet aan het daglicht zal treden, dat al deze molenaars zonder uitzondering ons doel belangrijk vinden en als niet méér molenaars actief betrokken willen zijn bij het reilen en zeilen van de organisatie en de verschillende werkgroepen die in het belang van molenaars en de molens werken, dan moeten de deelnemers maar zeggen of het nog zinnig is het werk voort te zetten tegen de achtergrond van een zeer gekortwiekte begroting.

Het zou natuurlijk dood- en doodzonde zijn, wanneer daarmee een punt gezet moest worden achter de activiteiten van het Amb. Korenmolenaarsgilde. Maar een club, die niet geschraagd en gedragen wordt door zijn leden, heeft het recht van bestaan toch echt verspeeld.

Zoals het nu loopt, lijkt het erop dat

het merendeel van de korenmolenaars als enige activiteit het lezen van dit maandblad hebben. Voor het overige zijn zij doende in de eigen molen. Niemand zal hen ongelijk geven, maar een levende vereniging heeft er weinig aan. Als die vereniging dan ook nog uit zeer weinig mensen bestaat, wordt het vullen van stoelen zeer problematisch.

Het zou niet moeilijk moeten zijn uitkringen van molenaars een voorzitter te hebben: we kijken nog steeds na het vertrek van de heer Jochijms tegen een vakature aan, die weliswaar tijdelijk wordt vervuld door de heer Schraven, maar waarvoor toch ook weer spoedig iemand anders moet komen. Geluk is nog dat op de sekretarispost, die door Jos Gunneweg per 1 augustus wordt verlaten, na een interimperiode die Rob Batenburg zal vervullen, een andere molenaar wil gaan zitten.

Toch: in de werkgroepen moeten ook meer actieve molenaars en gezellen komen. Het werk komt allemaal te veel op enkele hoofden neer. Veel handen zullen het werk lichter maken en dat is echt noodzakelijk, omdat anders de enkelingen zich ten bate van anderen over de kop werken.

Het zal duidelijk zijn: de deelnemersvergadering wordt een toetssteen en een breekpunt. Zouden veel molenaars op de komende deelnemersvergadering verstek laten gaan, dan weten de welkomers genoeg: er is geen werkelijke belangstelling voor dit initiatief. Of: de belangstelling is er wel, zolang er passief van kan worden geprofiteerd. Dat dit onvoldoende basis is om deze organisatie voort te zetten moet maar eens duidelijk over het voetlicht komen.

Een ledenvergadering van 't 'Station'

Jarenlang werden de ledenvergaderingen van "het Station" in Wageningen maar slecht bezocht. Er waren geen financiële zorgen en onder een goed bestuur ging het met de werkzaamheden goed zijn gangetje. Sinds de vakschool op zichzelf staat namen de leden van het S.M.B. niet de tijd om naar Wageningen te reizen.

Nu er op de ledenvergadering gezorgd wordt voor een paar voordrachten door lieden, die iedereen extra branche- en vakkennis verschaffen, is de opkomst veel beter. Voor woensdag 9 juni hadden zich honderd leden aangemeld en die waren er ook.

Nadat de voorzitter en de heer Wolkers, als sekretaris-penningmeester, hun verslag hadden gedaan over 1981 waaruit bleek dat het met de financiën de laatste jaren wel krap is maar dat er een stevige reservepot is, kwam de bestuursverkiezing aan de beurt.

Dan de lezingen over broodkeuringen en de praktijkbakker, die zou gaan vertellen hoe hij het klaar krijgt om al tien jaar lang (mede) aan de top te staan van de beoordelingscijfers. De heer D. van Drempt, die proefbakker is bij IGBM-TNO te Wageningen en tevens de verantwoording heeft van de keuringen van het bij de leden opgehaalde brood, vertelde dat er 200 stuks beoordelingen zijn die met een getal van 1-10 vastgelegd worden. Om tot de middenmaat te behoren, en dat is toch wel als goed van klasse te nemen, moet elke beoordeling een 7 halen.

Er wordt wel enig verschil gemaakt bij het geven van keuringscijfers als het om z.g. wedstrijdbrood gaat. Dan wordt er iets kritischer geoordeeld. Gezegd werd dat een keuringscijfer 6 al magertjes is en een 6a nog maar op het kantje af.

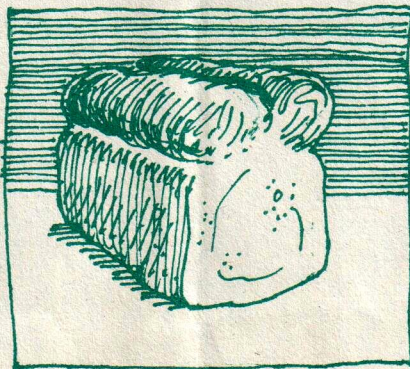
Hierna kwamen suksessievelijk de volgende keuringsonderdelen aan de beurt en dat betreft dan de **KORST** de **VORM** - de **AFWERKING** - het **VOLUME** - de **STRUKTUUR** en de **KLEUR EN HOEDANIGHEID** van de **KRUIM**. Bij korstkleur wordt er naar gekeken of er hulpmiddelen zijn toegepast. Wie dat niet nodig heeft, is een betere vakman.

Bij elk onderdeel moeten de keurmeesters nu eenmaal uitgaan van wat

de konsument gemiddeld de hoogste waarde toekent, maar met speciale voorkeuren (die maar weinig broodgebruikers overigens terecht kunnen hebben) kan geen rekening gehouden worden. De korstbeoordeling is een complexe zaak maar wij kijken of het een dunne knapperige korst is. Korst en konstitutie kwamen ook ter sprake bij een opmerking over stokbrood, temeer omdat het daarbij van belang is. Het volume is bij de beoordeling geen zwaar punt te noemen, temeer omdat de konsument ook verschillende wensen heeft op dat onderdeel. Het volume kan voor hem wat minder zijn, omdat de konsument de totaliteit in aanmerking neemt.

Bij volkorenbrood is het gebruik van glutenpoeder een bakkerskeuze. Het kan zonder hulpmiddelen toch wel goed van volume zijn en in zijn geheel erg akseptabel, maar een bakker ziet niet graag grote verschillen wetende dat de klant elke dag mooi brood wil. Verschillen komen bij volkorenbrood vaak voor en dat tracht ieder op zijn manier te voorkomen. Voor het onderdeel van de klant telt ook zeker mee hoe de bakkerswinkel er uit ziet en hoe de bediening is. Dat kan kwaliteitsverschil van brood bij dezelfde bakker enigszins teniet doen.

De structuur van de kruim moet niet te grof en niet te fijn zijn. Geen kunstgeur aan de kruim; het moet de natuurlijke geur opleveren. De smeerproef op een snede brood is van betekenis. De kleur van de kruim is niet waardebepalend. Wel wordt er op gelet of er enige glans op ligt. De afwerking moet natuurlijk vakkundig zijn doch voor consumptiebrood telt de beoordeling ervan niet zo zwaar als bij wedstrijdbrood.

De tweede spreker was bakker W. de Jong uit St. Willibrord, gemeente Rucphen-Sprundel, die vertelde dat hij met zijn 14 jaar als jongmaatje in de bakkerij kwam en nu 24 jaar lering en ervaring had opgedaan. Omdat hij zich geen voordrachtmaker achtte had hij aan de directeur van "het Station" gevraagd er een vraag/antwoordspel van te maken en met zijn tweeën maakten ze er een erg informatieve spreekbeurt van.

Verteld werd, dat er met 15 krachten wordt gewerkt aan brood- en banketproductie, wegbrengen en winkelverkoop in één winkel. De werktijd, die nodig is voor de gehele broodfabrikage, wordt dagelijks precies genoteerd. Zes personen doen aan broodbezorging. Er worden wekelijks ca. 200 balen meel en bloem verwerkt, maar dat dan wel vanuit silo-opslag. Ongeveer elke werkdag gelijke broodproductie. Eén man begint om 22.30 uur, om 24 uur komt er één bij en om 2 uur de derde. Die gaan vroeg in de morgen ook weer huiswaarts.

Gebruikt worden twee bolrijkskasten, een spiraal snelkneder, een narijkskast na het langmaken, 4 verschillende ovens. Een langmaakmachine voor brood en een vormmachine voor puntjes.

Er zijn nogal wat vragen geweest over de lange tijd die genomen wordt om het brood te bakken, dat bij IGBMTNO zo hoog gekeurd wordt. Als antwoord kwam daarop dat wie de grootste zekerheid wil hebben dat er dagelijks kwaliteitsbrood wordt gebakken, er ook de tijd voor over moet hebben. Er is over het percentage zout in het deeg gesproken. Toegestaan is 2,2%, advies van voedingsraad is 1,8%. De bakkerij van de heer De Jong is NIET geklimatiseerd, dus 's zomers kan niet gekoeld worden. Als de spiraalkneder korte tijd langzaam werkt en langere tijd snel draait wordt het volume van het brood te groot. Volkorenbrood wordt gebakken met een toevoeging van eiwit.

Na de laatste vraag aan de heren Drempt en De Jong kon de vergadering slechts weinig over de geplande tijd gesloten worden. De voorzitter was van mening, dat de vereniging S.M.B. met zo te vergaderen op de goede weg is.

STELLING MOLEN "DE ONDERNEMING" 1960

WISSEKERKE

Op een late maar erg mooie lentedag werden twee Zeeuwse eilanden bezocht. Sinds kort is te Wissekerke op Noord-Beveland een windmolen grondig opgeknapt en daar kon ook het erkenningselement van ons Gilde boven de poort aangebracht worden. Die stellingmolen, welke een hele royale windvang heeft, behoort toe aan Adri Verhage, een telt uit een bekend molenaarsgeslacht. Dat geslacht stamt van Aagtekerke en later van 's Gravenpolder op Zuid-Beveland, waar de molen door brand verloren ging en waar dichtbij een stoere nieuwe molen werd gebouwd die de naam "De Korenhalm" kreeg. Die molen is thans in eigendom van molenaar P. Snoep.

Vanuit 's Gravenpolder togen drie zonen, die het vak geleerd hadden, naar andere windmolens in Zeeland, nl. naar Wissekerke - Kerkwerpe en Poortvliet. De molen te Wissekerke, die de naam 'De onderneming 1960'

draagt, is lang niet in gebruik geweest, al was hij rond 1965 wel gerestaureerd.

Einde 1979 groeiden bij de huidige eigenaar en diens zoon Rinus plannen om de molen te behouden en verdere aftakeling te voorkomen. Er werd naar het bekende Rijksbureau te Zeist, het provinciebestuur en de gemeente Wissekerke een aanvraag gestuurd om subsidie te verlenen. Het heeft nogal lang geduurd vooraleer men via een omweg te weten kwam, dat een inspectiebezoek zou volgen aan de hand waarvan dan een offerte gevraagd kon worden aan een molenaar.

Volstaan kan worden met de mededeling, dat er maar moeilijk een molenaar te vinden was die voor een grondige opknappbeurt of restauratie inclusief onderhoudswerkzaamheden tijd vrij kon maken.

Aangezien molenaar Verhage dat onderhoudswerk erg dringend vond, was al eerder overleg gepleegd met een

jonge bouwvakker die een groot molen-enthousiasteling is en ook gediplomeerd Vrijwillig Molenaar is geworden. Volgens het inspectierapport werd eindelijk midden 1981 bekend, dat het een kostbare restauratie en onderhoudsbeurt zou gaan worden. Een zo omvangrijk karwei, dat de bedoelde jonge bouwvakker Tony Mulder het ook niet voor zijn verantwoording durfde te nemen. Eveneens kwam vader en zoon Verhage te weten dat de nog toe te kennen subsidie niet vóór 1985 uitgekeerd zou worden (misschien nog wat later) maar dat het gemeentebestuur zou kunnen beslissen om de kosten vóór te financieren. In het ontstane dilemma werd voorzien door het gemeentebestuur, dat voor een goede opknappbeurt een subsidie van 30.000 gld garandeerde. Tony Mulder was in het vooruitzicht daarvan al aan het werk gegaan. Hij had ondervonden en gezien dat de rollenkranen, waarop de kap draait, versleten was. Nog twee houthandels in ons land kunnen pokhout leveren om er nieuwe rollen uit te laten draaien, maar dat hout is bar duur geworden.

PLOTS LEEF DE VRAAG NA

Het werd besteld en bij de Droogdok Mij. te Rotterdam werd dat in model gedraaid. Nog is alles niet helemaal klaar maar intussen heeft de gemeente er nog 20 mille subsidie bijgedaan en is de provincie bereid gevonden om 25% van alle kosten van uitgevoerde werkzaamheden te dragen.

Het voorgaande was een explicatie, die aan het dolen op de molen voorafging, om wat we zouden zien te kunnen beoordelen. Ook nog het volgende dat ons molenhart goed deed. Twee "warme" bakkers uit Wissekerke en Kortgene kwamen enige tijd vóór de nationale molendag bij Marinus Verhage met de vraag of hij van zeeuwse tarwe een volkorentarwemeel kon malen om er "molenbrood" van te bakken. Aangezien er een koppel blauwe stenen en een koppel kunststenen maalvaardig gemaakt waren, gaf dat geen probleem voor vader en zoon Verhage en hun helper Tony Mulder. Eén van die twee bakkers had nog al wat meel nodig, omdat hij ook Kamperland bedient waar geen bakker gevestigd is. Er is in Wissekerke een grote camping en de nabijgelegen kuststreek is na de oorlog geweldig in trek gekomen bij vakantiegangers en weekendtoeristen. De lange zeedijk

van Kamperland naar Vrouwepolder is daar niet vreemd aan, evenmin als de beroemd geworden Zeelandbrug over de Oosterschelde.

Met het meel van pure Zeeuwse tarwe ging het wat de bakaard betreft, nu eens goed en dan erg magertjes, zodat Rinus Verhage met zijn gildekollega Brasser te Biggekerke ging overleggen om tot een veiliger melange te komen. Een reportage in het maartnummer van het periodiek "Zeeland Magazine" over restauratie en ingebruikneming van molen "De Onderneming" en over het gezonde effect van Zeeuws volkorenbrood, heeft het molenbezoek door omwonenden en toeristen nog bevorderd en de vraag naar volkoren-molenbrood doen stijgen. Marinus Verhage vertelde dat verleden jaar slechts drie personen uit Wissekerke en wat toeristen op molendag kwamen kijken; dit jaar waren dat er 150 en bijna 50.

Wij hadden al gezien, dat het wiekenkruis nieuwe zeilen had gekregen, een nieuwe hoofdpoot en leuk uitzierende ramen. Van binnen ziet het er van onder tot boven goed uit. Elke molen

DOLEN OP DE MOLENS VAN DE FAMILIE VERHAGE

wat stevig en sterk gebouwd uitziet. Thans zijn de stellingschoren niet vernieuwd maar hersteld en wat nieuwe vloerplanken aangebracht.

De steenkuijen zijn deels vernieuwd en deels hersteld. Beide koppels hebben meedraiende steenspijlen en vastrijnen. Het spoorwiel draait niet onder de zolder van de steentage maar er vlak boven. Vlak dáárboven zijn weer loopgangen. De koningsspijlen zijn maar magertjes in het vierkant en heeft in de kap geen rondsel als bonkelaar maar een open kamwiel, waar het grote rad dan in grijpt. Met de vang zit het nog aardig goed, al merkt men er wat nukkigs aan. Kammen van spoorwiel en rondsels van beide staakijzers zullen over enkele jaren wel aan vernieuwing toe zijn. Bij niet veel

Het oude muldershuis, dat links van de molen staat, is veel groter, hoger en mooier dan normaal het geval is. Vroeger verlangden molenaar voor zichzelf en het gezin niet zoveel comfort en luxe. Er werd genoeg genomen met een eenvoudige woning, die thans al niet meer tot de middenklasse te rekenen zou zijn.

Van Wissekerke over de Zeelandbrug en langs Zierikzee naar Kerkwerpe op Schouwen-Duivelland. De windmolen van Zacharias Verhage staat niet in of nabij de dorpskom maar veel zuidelijker aan de brede verkeersweg naar Renesse. Men noemt dat daar Mori-aanshoofd en de grondzeiler is al van ver te zien.

Ons was verteld, dat de zoon, die het bedrijf overnam, n.l. Adriaan Verhage, wel met twee bulkwagens veel handel doet in voeders maar geen broodgraan maalt. De windmolen ziet er goed uit doch wordt zo nu en dan alleen voor plezier eens aan het malen gezet. In Wissekerke daarentegen zijn een 5-tal boeren die het leuk vinden wat eigen voergraan te laten malen om wat var-

FT OOK IN WISSEKERKE AR MEEL VAN DE WINDKORENMOLEN

heeft zo bij eerste bezoek vaktechnische of bouwtechnische bijzonderheden. Vreemd doet het aan om nieuwe trappen van mooi hardhout te beklimmen. Beneden een thans niet aangesloten elektromotor met riemenaandrijving op een verticale spil, die desgewenst het spoorwiel doet draaien. Ook nog een motor met kleine hamermolen.

Vreemd doet ook aan dat de stelling zo licht van houtkonstruktie is. Bij een windmolen verwacht je dat alles er

draaiuren kan dat nog meevallen. Het oudhollandse hekwerk en de voorziening van de wieken zijn waar nodig vernieuwd. Eén van de roeden is nog wel sterk genoeg, maar met stukken plaat voorlopig dicht gemaakt. De kap is tweemaal nieuw geteerd.

Rinus Verhage is evenals zijn maat Tony Mulder gewoon gek van het zo tot de verbeelding sprekende ambachtelijke werktuig. Mulder heeft zich als molenaarsgezel bij het Gilde aange-

kens ouderwets te mesten. Gewoonlijk gaat dat met herstemeel en erwtmeel.

Wat ons in Kerkwerpe opviel was een grote verticale molen met Franse stenen erin. Veelal noemt men zo'n molen naar een oude merknaam "Titanmolen", die Adriaan Verhage ook kende. Daar is met 80 cm. stenen veel en mooi tarwemeel mee te malen. Een andere goede machine in die molen is een bijna 3 m. lange centrifugaalbuil, op kleinigheden na in prima konditie. Die buil draagt het oude kwaliteitsmerk G. Luther - Braunschweig. Dat was een fabriek die al vóór de oorlog in de bekende MIAC-groep werd opgenomen. Marinus Verhage uit Wissekerke zou die buil graag overnemen want die heeft wel vraag naar bloem van Zeeuwse tarwe maar een wrak van een zeskantbuil. Tony Mulder wil 'm geheel vernieuwen en zal dat als vaktimmerman wel kunnen, maar 't zal hem erg veel "vrije tijd" gaan kosten. De huidige eigenaar wil Titanmolen en Luther-buil voorlopig nog niet kwijt. Hij heeft nu vanwege die voederhandel geen tijd om er iets nuttigs mee te doen, maar omstandigheden kunnen veranderen.

Matthieu Schraven

1957 *Soli deo gloria* 1982

Op D.V. 29 augustus 1982 hopen onze lieve ouders

N. BOEKESTIJN

en

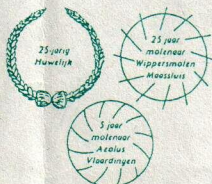
G. M. BOEKESTIJN - v. OUDHEUSDEN

hun 25 jarig huwelijk te vieren.

Wij nodigen u uit op zaterdag 28 augustus a.s. tot het bijwonen van de receptie welke van 16.00 - 18.30 uur zal worden gehouden in de Lickebaarthoeve, Oostgaag 17 te Maasland.

Jeanet en Wim
Nico en Elly

Maassluis, (3141 SW) augustus 1982
Wipperskade 1

TIPS VOOR EEN GOED MOLENBELEID DOOR PROVINCIE, RIJK EN GEMEENTE

De laatste jaren komt het steeds vaker voor, dat beplanting en bebouwing als gevolg van uitbreiding van steden en dorpen een bedreiging vormen voor het draaien en malen van molens in ons land. Molen worden bij ons met veel trots in stand gehouden; de bereidheid daartoe is zeker groeiende. Maar wie weinig van molens afweet komt niet op de gedachte dat voor het funktionieren van een (wind)molen nog meer in stand moet worden gehouden dan alleen het molenbouwwerk.

Over deze 'molenbiotoop' en over de inrichting van de omgeving van molens - of dat nu wind- of watermolens zijn - heeft de werkgroep molenbiotoop van de Ver. de Hollandsche Molens een rapport uitgebracht. Aan dat rapport hebben wij in vorige nummers al twee keer ruime aandacht gewijd. In dit derde artikel moet het tot een afsluiting komen, en wel door aan de hand van het rapport na te gaan welke beschermende maatregelen er ten gunste van de molens getroffen zouden kunnen en moeten worden.

Het werkstuk begint met te stellen, dat ons land klein is en de behoefte aan ruimte groot. Voor bijna elk stukje grond in Nederland geldt dat meerdere belangen vechten om een plaatsje. Waar de één is, is vaak geen plaats voor de ander. Het ene belang stelt meer eisen aan de omgeving dan het andere.

Monumenten stellen in het algemeen vrij veel eisen aan hun omgeving en zijn daarom kwetsbaar. Een kwetsbaarheid die nog wordt vergroot als belangen gaan spelen, die zwaarder wegen dan het behoud van een cultuurhistorisch werktuig. Woon- en werkgelegenheid zijn daarvoor de klassieke voorbeelden: daarvoor moeten de belangen van de molen vaak wijken. Tot nu toe - zegt het rapport zijn molens bij belangenafweging in de praktijk niet sterk gebleken. Waar het ooit tot uitvechten voor de rechterstoel is ge-

komen heeft de Kroon, de hoogste beroepsinstantie, tot dusverre vrij onvoorspelbaar nu eens de ene partij in het geding en dan eens de andere partij gelijk gegeven.

VIER UITSPRAKEN

In het rapport worden vier van deze gevallen in een bijlage aangehaald. Het gaat om uitspraken van de Kroon met betrekking tot de molen in Biggekerke, de molen 'De Dood' in Zaandijk, de molen 'De Dog' in Uitgeest en de molen 'De Viaan' in Bergen. In Biggekerke ging het om een dorpsuitbreiding, die de molen van Brasser ernstig de wind uit de zeilen zou nemen. Gezien het feit, dat het economisch belang van de zeer waardevolle koren-molen ernstig zou worden geschaad, besliste de Kroon ten gunste van de molen.

In Zaandijk stonden de vanoud in het plangebied gevestigde industrieën tegenover de molen, die al zo was ingebouwd dat hij toch al niet meer echt zou kunnen werken. Daardoor was het volgens de Kroon een beetje onzin bezwaar te maken tegen hoogbouw door de industrieën. De belangen van de bedrijven prevaleerden in dit geval.

In Uitgeest moest de begraafplaats worden uitgebreid en de molen zou daar last van hebben. In dit geval kreeg de molenclub gelijk. Maar in Bergen, waar twee wegen op een verhoogde baan zouden worden aangelegd en daardoor de molen aan de oostelijke kant voor een stuk aan het zicht zou worden onttrokken, achtte de Kroon dit een te enge benadering. De wegaanleg werd belangrijker gevonden.

Deze vier uitspraken bieden volgens het rapport in het algemeen onvoldoende houvast voor de bescherming van het leefmilieu van molens en zeker voor het voeren van een uniform en consistent beleid. Er zouden algemene voorschriften moet komen, die in een juridische vorm gegoten zouden moeten worden. Daarbij zijn twee vormen

denkbaar: bescherming via het privaatrecht en via het publiek recht.

Bescherming via privaatrecht

Molenaars menen nog al eens, dat 'recht van wind' een sterk hulpmiddel in hun voordeel is. De werkgroep stelt in het rapport dat de kracht ervan vrijwel nihil is. Het 'recht van wind' is een 'heerlijk recht' dat, zou je kunnen zeggen, met de afschaffing van deze rechten in 1798 verdwenen is. De Hoge Raad, ons hoogste rechtscollege, heeft in de zaak van de molen 'De Kromme Zandweg' in Rotterdam het beroep op dit recht van wind ook van de tafel geschoven.

De eigenaar van de molen eiste van de gemeente een schadevergoeding omdat op de naast de molen gelegen grond, die voor woningbouw was ont-eigend, 'een recht van wind rustte' zoals de eigenaar beweerde. Dit recht zag hij als een zakelijk recht, dat wil zeggen: als een recht dat op de grond blijft rusten ongeacht de eigenaar. Onteigening zonder rekening te houden met dit recht was naar zijn idee niet mogelijk. De Hoge Raad besliste anders. En het lijkt de werkgroep on-aannemelijk dat dit college ooit op haar standpunt zal terugkomen.

Het valt dan ook te betreuren, dat molenaars zich in het verleden niet vaker op dit recht beroepen hebben, zodat de zakelijke werking ervan langzamerhand zou zijn erkend.

Wel bestaat er een vergelijkbaar geval als in Rotterdam, dat een nieuw gezichtspunt biedt. Het gaat hier om twee oude uitspraken inzake de watermolen 'De Oude Molen' in Valkenburg. Hier werd een beroep gedaan op een recht op het gebruik van het water van de Geul, op grond waarvan de tijdelijke afsluiting van een rivierarm door de ene molenaar ten opzichte van een kollega verderop niet onrechtmatig zou zijn. Zowel de rechtbank als het gerechtshof oordeelden dat hier de heerlijke rechten afgeschaft zijn, maar dat de afsluiting een **onrechtmatige daad** opleverde.

Het voeren van een procedure op grond van een aktie uit onrechtmatige daad zou dus in bepaalde gevallen tot resultaten kunnen leiden en is in elk geval het proberen waard, aldus het rapport.

Bebouwing anders dan beplanting

Vervolgens wijst het stuk op het onderscheid dat gemaakt moet worden tussen bebouwing en beplanting. Bebouwing is altijd tot stand gekomen in het kader van de Wet Ruimtelijke Ordening. Zo'n bebouwing is in een bestemmingsplan vastgelegd. Schade

door dat bestemmingsplan aan een molen toegebracht kan nooit een onrechtmatige daad zijn geweest, want zo'n bestemmingsplan verschaft juist het recht tot het aanbrengen van die bebouwing.

Bij beplanting ligt de zaak anders. Een bestemmingsplan geeft doorgaans niet tot in details aan waar en hoe hoog beplanting wordt aangebracht. Gaat een eigenaar van een van de erven rond een molen over tot het aanleggen van een hinderlijke beplanting, dan kan de moleneigenaar zich wel beroepen op de 'onrechtmatige daad'. Dit, samen met een zg. privaatrechtelijke overeenkomst met een kettingbeding ten aanzien van beplantingshoogten, zijn echte wapens in de strijd tegen de windbelemmering. (Een privaatrechtelijke overeenkomst met kettingbeding is een overeenkomst, die de moleneigenaar aangaat met de eigenaar(s) van naastgelegen gronden. Door middel daarvan kan de maximale

ook de aanleg van beplantingen, wordt in het bestemmingsplan geregeld. Het bestemmingsplan is dus bij uitstek het middel om de inrichting van de molenomgeving te regelen.

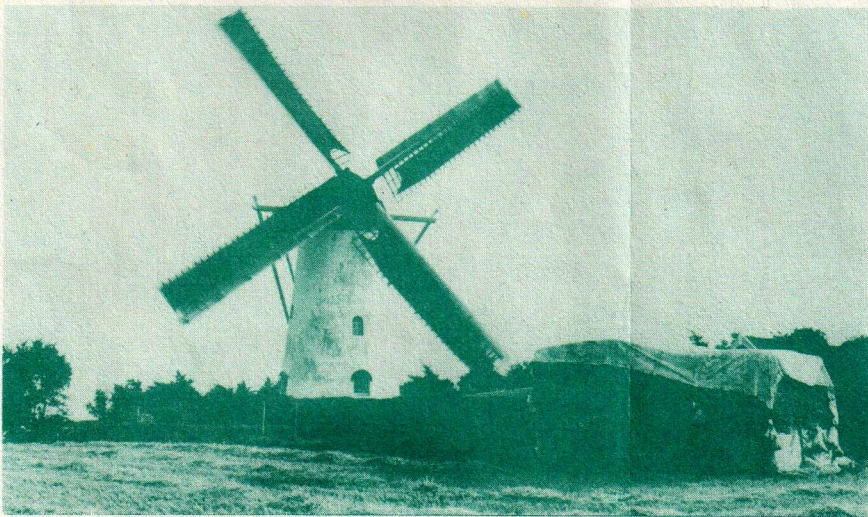
De werkgroep komt derhalve met een pakketje 'algemene voorschriften ten behoeve van bestemmingsplannen rond molens'. In deze algemene voorschriften wordt een afzonderlijke bestemming 'molenbeschermingszone' geïntroduceerd. Daarmee kan met name de ongebreidelde aanplant van bomen, heesters en andere begroeiing aan banden worden gelegd. De werkgroep adviseert om in konkrete gevallen van bestemmingsplannen rondom windmolens deze algemene voorschriften in het betrokken bestemmingsplan op te nemen. Opname ervan hangt af van de bereidwilligheid van gemeentebestuur en -raad. Dat wordt dus een kwestie van goed overleg.

Daarnaast kent het bestemmingsplan

van bouwvergunningen, zo zijn er streekplannen, waarin de hoofdlijnen zijn vastgelegd van de meest gewenste ruimtelijke ontwikkeling van een gebied. Het streekplan is ook het kader waarbinnen gemeenten hun bestemmingsplannen naar de mening van de provincie zouden dienen te ontwikkelen.

Bestemmingsplannen worden dus getoetst aan streekplannen en krijgen na toetsing al of niet de goedkeuring van gedeputeerde staten. In die gevallen waar in streekplannen gewezen wordt op het belang van de bescherming van monumenten en hun omgeving, zal de provincie aan een bestemmingsplan, dat geen rekening houdt met zo'n monument (molen), haar goedkeuring kunnen onthouden. Het is dus duidelijk hoe groot het belang is van een streekplan waarin de bescherming van de molenbiotoop ter sprake komt.

De werkgroep nu heeft een 'streekplan-tekst' gemaakt, dat als idee aan de provincies kan worden aangereikt. Andere mogelijkheden zijn nog: het werk van de provinciale molencommissies, die een heel belangrijk adviserende functie kunnen vervullen. En tenslotte wijst de werkgroep op het goede voorbeeld, dat de provincies kunnen geven door bij beplantingen langs wegen en fietspaden de nodige terughoudendheid te betrachten, als zich in de directe omgeving van die beplanting een molen bevindt.

Een uitspraak van de Kroon behelste de voorrang die de molen van Biggekerke moest krijgen boven een dorpsuitbreiding.

beplantingshoogte worden geregeld. In zo'n overeenkomst kan worden bedongen dat in een overeenkomst met een volgende eigenaar van die gronden hetzelfde beding wordt opgenomen. Dit heet een kettingbeding. Op overtreding van deze verplichting wordt een boete gesteld.)

Bescherming via publiek recht

De Wet op de Ruimtelijke Ordening regelt de bestemming en het gebruik van de grond. Voor het afgeven van een bouwvergunning toetst de gemeente de aanvraag aan het bestemmingsplan. Bij de bescherming van de omgeving van molens gaat het in veel gevallen om de keuze van de juiste beplantings- en bebouwingshoogte. In ieder geval de bebouwingshoogte, maar

een bezwaarschriftenprocedure: iedereen kan bezwaar maken tegen een bestemmingsplan, dus ook de molenaar. Aan hen, die in een concreet geval bezwaar maken tegen een bestemmingsplan, adviseert de werkgroep een bezwaarschrift in te dienen bij de gemeenteraad met het verzoek de bevindingen van dit rapport toe te passen.

Het belang van streekplannen

Op provinciaal niveau is er ook zo het een en ander te doen. Zoals er bestemmingsplannen zijn waaraan een gemeente zich houdt bij het uitgeven

Op rijksniveau is er de Monumentenwet. Die wet is eigenlijk niet een wet die ook betrekking heeft op een gebied rondom de molen (wél als er sprake is van een beschermd stads- of dorpsgezicht waarin een molen figureert.). De werkgroep vindt het belangrijk, dat de Monumentenwet zó wordt gewijzigd dat er een verplichting komt om voor het gebied rondom een molen een bestemmingsplan vast te stellen. Hierdoor zullen in veel gevallen ongewenste ontwikkelingen kunnen worden tegengegaan. De kosten voortvloeiend uit een voor de molen opgesteld landschapsplan zouden moeten kunnen worden verhaald op andere openbare lichamen dan de gemeentelijke. Deze regeling geldt al voor beschermde stads- en dorpsgezichten. Tenslotte noemt het rapport nog de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. De werkgroep adviseert, dat de dienst begint met het systematisch beschrijven van de omgeving van molens zodat de waarde van de molen in relatie tot diens omgeving wordt vastgelegd.

RIEMENSMEER EN POKHOUT

De heer Hartgerink Sr. reageerde op het advies, dat onder het kopje 'Knap en Slim' en over het gebruik van stroop als riemensmeer ging. (aprilnummer) Het verwonderde mij als rustend vakman niet, dat de oudleraar van de molenaarsvakschool zijn zware bedenkingen uit over het smeren van stroop op slippende riemen.

De heer Hartgerink heeft aangegeven hoe men een leren riem soepel van structuur kan houden. Dat is essentieel om de natuurlijke adhesie tussen riem en schijf in stand te houden. Bij gebruik van levertraan, dat zich goed in de leren riem zuigt, gaat het ook alleen daarom en niet om te plakken. Levertaraan heeft van zichzelf juist een smerende eigenschap, dus verhoogt de schuif- of slipmogelijkheid. Daarom aléén op de riembuitenkant.

Tegenwoordig wordt veel gebruik ge-

maakt van dunne riemen met een kunststoflaag als loopvlak. Die zijn ontwikkeld, omdat er behoefte was aan hele dunne buigzame riemen op kleine poulies die snel draaien. Dan moet de riem zich gemakkelijk rondbuigen en met hoge snelheid toch veilig lopen. Met levertraan kun je bij dat soort riemen niets goeds doen. Er is wel rond 1955 een vloeistof uit Engeland op de markt geweest, die dat soort riemen wel soepel hield en ook wel op het loopvlak gekwast kon worden. Er was maar heel weinig van nodig. De merknaam van dat spul is niet bij de hand, maar kan wel teruggevonden worden uit een oude jaargang van het vakblad "De Molenaar". Wie het zou willen weten kan zich bij de redactie melden want dan wordt er gezocht. Bij leveranciers van kunststofriemen, die nu voor allerlei soort van overbrengingen gebruikt worden, zal ook wel een goed middel aangeboden worden.

Dan nog een goed bericht, waarmede wel geld gespaard kan worden. Pokhout, dat in molens altijd gebruikt is en maar heel moeilijk vervangbaar was, is zo duur geworden dat een goede vervanging met een goedkoper materiaal welkom is.

Bij molenaar Wim Verbruggen te Oirschot, die molen "De Korenaar" een jaar of vijf geleden helemaal op eigen kosten een halve restauratie gaf wat men ook een heel grondige onderhoudsbeurt kan noemen, gebruikte in wieg en rondsels nylon staven. Die is daar erg tevreden over en verving dus het azijnhout, dat voor kammen en staven zo geliefd is maar toen heel moeilijk te koop was. Zo is dat nu nog met pokhout.

Wie 20 of méér stuks dezelfde eenvoudige vormen van pokhout zou willen hebben kan vragen of het bij een kunststofverwerkende fabriek/atelier mogelijk is om er een mal voor te maken, zodat het juiste model gespoten of gegoten kan worden van een geschikte kunststofsoort. Nylon doet het meestal erg goed en is niet zo duur maar wie dagelijks met kunststof omgaat kent van andere soorten de eigenschappen wel.

M. Schraven

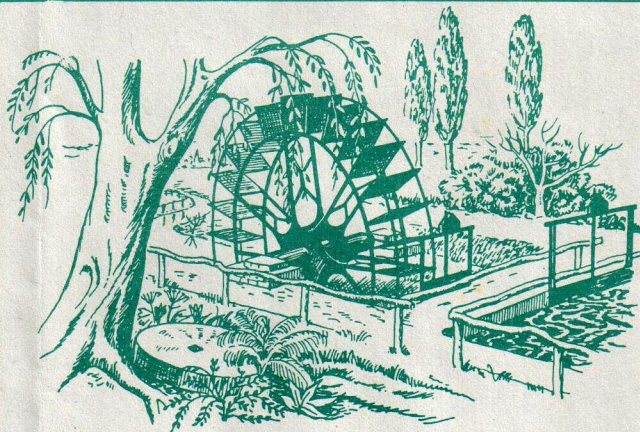
KUNSTMOLENSTENEN,
zowel voor de veevoeder- als voor de konsumptiemaalderij, kunnen wij u naar keuze leveren.

Ook maalstenen, speciaal geschikt om tarwe te malen.

Daarnaast kunnen wij leveren: nieuwe Duitse natuurstenen, de zg. "blauwe stenen".

Prijzen en leveringscondities op aanvraag.

A.H. Kees
Kunstmolensteenfabriek
en Molenaarsbedrijf,
Valkenswaardseweg 3
5595 CA LEEUDE
tel. 04906 - 1207

De beste rogge om goed en heerlijk roggebrood te bakken leveren wij uit voorraad af Maashees (N.Br.)

**CANADA /
AMERIKAANSE ROGGE**

Gestort / gezakt / gereinigd.

J.P. HAVENS GRAANHANDEL N.V.
Mgr. Geurtsstraat 41,
5823 AC MAASHEES (04782-353).